

έγκληματίαν ιερέα, καὶ ὑψωσαν αὐτὸν διὰ σχοινίου μέχρι τοῦ ἡμίσεως σγεδὸν ὕψους τοῦ καδονοστασίου τοῦ ἀγίου Μάρκου, διόπου ἐμελλε νὰ μείνῃ οὕτως ἀπηωρημένος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἔκτεθειμένος καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ εἰς ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ καιροῦ, μέχρι θανάτου. Τῷ ἐδεδού δὲ πρὸς τροφὴν μέλανα ἄρτον καὶ ὄδωρ.

Παλαιά τις εἰκὼν, σωζόμενη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἐνετίας, περιγράφει τὴν τεμωρίαν αὐτὴν, ἐπιβληθεῖσαν καὶ εἰς ἔτερον ἴερά Αύγουστινον, εἰς δὲ ἀποδιδονται αἱ ἀκόλουθαι θρηνῳδίαι.

«Κατ' ἄρχας μ' ἔθηκαν ἐν μέσῳ τῶν δύο στηλῶν τῆς δικαιοσύνης σφιγκτότατα δεδεμένον. Μὲ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα ἄνευ αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς δικαιοσύνης μ' ἔστεψαν περγαρῶς μὲν ὅλον εἰ καὶ κατατεθλιμένον, καὶ χωρὶς νὰ μοι δώσουσι τὸ σκῆπτρον εἰς τὴν γεῖρά μου».

«Οταν ὁ Φραγκῆσκος εἶδεν ἔκαυτὸν ἔγκλειστον εἰς τὸν τρομερὸν τοῦτον κλωσὸν, περιέστη εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Καὶ κατ' ἄρχας μὲν οὐδεμίαν τροφὴν ἥψηλης νὰ λάβῃ, εἰ καὶ καθ' ἔκαστην πρωταν διεβιβάζετο πρὸς αὐτὸν ἥ τροφή. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ στηρίζομενος, εἰς τὴν ἀθωστήτα του, ἀπεράσιε νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὴν οὐράνιον δικαιοσύνην τὴν φροντίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Ἐξηκολούθει λοιπὸν νὰ προσεύχεται καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν μ' ὅλας τὰς τρομερὰς βασάνους, τὰς ὅποιας τῷ προξένουν ὁ καύτων τοῦ ἡλίου καὶ τὸ φύχος τῆς νυκτὸς, διότι μόλις ἔφερεν ἔνδυμα ἐπὶ τῶν ὄμων.

«Πιέραν τινὰ, καθ' ἣν ὥραν συνείλεζον νὰ τῷ δέδουσι τροφὴν, παρετήρησεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σχοινίου δι' οὐ ἥτο δεδεμένος ὁ μέλας ἄρτος καὶ ἥ λάγηνος, δέμα ὄγκωδες, τὸ ὅποιον ἔσπευσε νὰ λάβῃ διὰ τῶν κιγλίδων τοῦ κλωσοῦ. Τὸ δέμα δὲ τοῦτο ἥτο ναυτικὸς χιτῶν, εἰδὸς ἐκανωφορίου ἰσχυροῦ ὡς ξύλου, ἔχων ὑπερβολικὸν πλάτος καὶ περιέχων ψαλίδα ἐφ' ἥτο κεχαραγμένον τὸ δνομα τῆς Θωμαΐδος, ἀδελφῆς τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἀγίου Ζαχαρίου.

«Ο Φραγκῆσκος ἐνύητε πάρχυτα, διετὸν θωματίς τῷ προσέφερε τὴν ἀπελευθέρωσίν του, καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν συγχρόνως περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτῆς. Τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης ἥρχισε νὰ κόπτη τὸν ναυτικὸν χιτῶνα εἰς λωρίδας μακρὰς, ἵκανά στερεάς, διὰ νὰ ὑποφέρωσι τὸ βάρος ἀνθρώπου· ἔβλασε δὲ καὶ τινὰς τῶν ξυλίνων κιγκλίδων τῆς Κέρδους ἐπειτα ἔδεσεν εἰς τὰς ἀνω κιγκλίδας τὸ σχοινίον τοῦτο, καὶ κρατήσεις ἀπ' αὐτοῦ ἥρχισε νὰ καταβαίνῃ ἐλπίζων νὰ βέσῃ τοὺς πόδας του εἰς τὰς πλάκας τοῦ ἀγίου Μάρκου πρὶν ἥ τὸν ἐννοήσῃ ὁ σκοπός.

«Ἄλλ' οἱ μοι! ὡς ἐκ τῆς σκουδῆς του ὑπελόγισε κακῶς τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ διέλθῃ ὕψος, καὶ διετὸς ἔφθασεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σχοινίου εἰδὸν ὑπὸ τοὺς πόδας του ἀπειρον κενὸν, εἰς δὲ ἐμελλε νὰ φιμῇ. Μάτην ἐδοκίμασε ν' ἀνατῆῃ εἰς τὴν Κέρδουν αἱ δυνάμεις του εἰχον ἐξαντληθῆ καὶ ἐμελλεν ἐξ ἀνάγκης, ν' ἀπολεσθῆ.

«Η γυντοφυλακὴ ἐδράμεν ἀκούσασα τὰς φωνάς

του· λυτρώσασα δὲ αὐτὸν ἀπὸ τῆς δεινῆς ἔκείνης θέσεως τὸν ἔρριψεν εἰς εἰρητήν.

«Ηξιώθη ὅμως τῆς ἀναθεωρήτεως τῆς δίκης του, καὶ ἀπηλλάχθη μετά τινα ἑτη ἀπὸ τῆς φυλακῆς.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τεμωρίας κατηργήθη μετὰ τὸ δυστύχημα τοῦ Φραγκῆσκου.

— K. S. K.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθρους ἐπὶ τῷ τῷ ηρωϊκῷ τῆς ἀρχαιότητος γρόβων.

(Συνέχεια. "Ιδε φυλλ. ΡΚΑ".)

—o—

Α'. Πολιτικοὶ θεσμοί.

«Η λέξις νόμος δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰ ὅμηρικὰ ἐπη, εἰς τὰ ὅποια ματαίως θήλωμεν ἀντζητήτει καὶ τὴν ἐλαχίστην νύξιν περὶ συνελεύσεων συγκεκροτημένων ἐπὶ νομοθετικῷ σκοπῷ. Διεῖ δὲ μόνον ὁ δρός ἀπαντᾶται παρ' Ἡσιόδῳ ("Ἐργα καὶ ἡμέραι, 276, 388). Τὰ δὲ θεῖκα καὶ ἀνθρώπινα δικαια ἐκφράζουσι λέξεις ἀλλατ, δίκη, δίκαιος, θέμιστες, θέμιες, τῶν ἀποίων ὅμως ἥ ἔννοια εἶναι ἀσταθῆς καὶ διχόρροπος.

«Η λέξις θέμις ἐμφαίνει ἐνίστε παρ' Ὁμήρῳ διακεκριμένον τι πρδωπον, ἔχον τὸ οὐσιῶδες ἔργον τοῦ συγκαλεῖν καὶ διελύειν τὴν ἀγορὰν παρὰ θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ("Ιλ. Γ. 4. Όδυσ. Β. 68), ἔτι δὲ καὶ ἀλλας πράττον καὶ διμιοῦν ("Ιλ. Ο. 87—93). Ἀείποτε δὲ ἥ προσωποπειημένη αὐτη θέμις εἶναι κοινωνὸς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Διός, τοῦ ὑπερτάτου τῶν Θεῶν. Καθ' Ἡσίοδον δὲ εἶναι καὶ σύμμορος αὐτοῦ (Θεογον. 910). Η θέμις ὡς πρόπωπον εἶναι ίσως ἥ ἀρχαιοτάτη ἔννοια τῆς λέξεως αἱ δὲ θέμιστες, εἰς τὸ πληθυντικὸν (συγγενὲς τοῦ ῥήματος τέθημι, ὡς καὶ ὁ θεομός, καὶ ὁ τεθμός) δὲν παριστῶσι πλέον πρόσωπα, ἀλλ' εἰδικὰ προσόντα, ἥ ἡθικὰς ἀπορρόιες τῆς ὑπερτάτης θεότητος, ἥ τοῦ κατ' ἐντολὴν αὐτῆς πράττοντος βασιλέως, ἀνάλογα τοῦ σκῆπτρου, ἥ συνδεδεμένα μετ' αὐτοῦ. Διότι παρὰ τοῦ Διός λαμβάνει ὁ βασιλεὺς; καὶ τὸ σκῆπτρον, δι' οὐ ἔχει τὸ κράτος τοῦ κελεύσειν καὶ προτρέπειν. Τὸ σκῆπτρον καὶ αἱ θέμιστες ἥ αἱ δίκαιαι ἀναφέρονται πάντοτε παραλλήλως ("Ιλ. Β. 206. 1, 99). Διότι ὁ ζεὺς ἥ ὁ βασιλεὺς εἶναι δικαιοτῆς οὐχὶ νομοθέτης· ἐκδίδει ψηφίσματα ἥ εἰδικὰ ἐπιτάγματα, διὰ νὰ λύῃ τὰς κατ' ἴδεαν διαφορὰς, ἥ νὰ περιστέλλῃ τοὺς κατ' ἴδεαν ἀνθρώπους· τὰ δὲ ψηφίσματα ταῦτα θεωροῦνται ὡς ἀθροισμα πραγμάτων προπαρετεκυσμένων, τὰ ὅπαια κρατοῦσιν εἰς τὰς παλάμας αὐτῶν οἱ βασιλεῖς, καθὼς κρατοῦσι τὸ σκῆπτρον, ἔτοιμοι νὰ ἐκδώσωσιν αὐτὰ ἀμαδοθείσης καταλλήλου περιστάσεως ("Ιλ. Α. 238. Κ, 761—Οδυσ. I, 215). Τὸ πληθυντικὸν δίκαιαι ἀλ-

καντάται παρ' Ομήρῳ πολὺ συχνότερον, ἢ τὸ ἐνεκόν μοσία καταδίωξις καὶ ποιητὴ, ἀλλ' ἡ προσωπικὴ ἐκδίκη. Σημαίνει δὲ ἡ δίκη σπανιώς μὲν τὴν ἀφηγημένην ἔνγνωσαν τοῦ δικαίου, συνεχέστερον δὲ τὴν εἰδοκὴν περὶ δικαίου αἰτητιν τοῦ κατ' ιδίαν ἀνθρώπου (Ιλ. Σ, 508), καὶ ἐνίστε ἀπλῶς τὸ καθεστὸς ἔθος, τὴν πατιδόλον τύχην, σμρώτην δίκην, γερότων, θηώτων, βισιδίων, θεῶν ἀπαντάται δὲ καὶ ἡ φέμις εἰς τοιαύτην ἔνγνωσαν.

Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται, διτὶ κατὰ τοὺς παναρχαίους ἔκείνους χρόνους, οἱ βασιλεῖς, οἱ ἄνακτες, οἱ δικαστοῦλοι δὲν ἐξήρμοζον νόμους ὑπὸ τῆς ὀλομελείας τῶν πολιτῶν ἐψηφισμένους, ἀλλ' ἀρχάς τινας, τὰς ὅποιας ἐθεωροῦντο παραλαβόντες ἀπὸ τῆς ἀναγγηλούσης αὐτοὺς ὑπεράνω τοῦ κοινοῦ ὅμιλου θεότητος, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὰς ἀρχὰς τοῦ φυτικοῦ δικαίου, αἰτινες, διὰ τῆς ἀπὸ αἰώνος αὐτῶν χρήσεως, καὶ τῆς ἀπονεμομένης ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰς τοὺς ἀριστους ἔκείνους εἰλασίεις, ἐλάμβανον κύρος ἵερον Ἱερέων δικαιούσις ἀπατητῆς μεγάλως, ἐὰν ὑπελαμβάνομεν ἐκ τούτου, διτὶ ὑπῆρχε σγέτις τις καὶ ἀναλογία μεταξὺ τοῦ κράτους τῶν Ἑλλήνων δικαστοῦλων καὶ τῶν Ἱερέων τῆς Ἀνατολῆς. Ναὶ μὲν ἀμφότεροι ἐκριττον ἐπὸνόματι καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς θεότητος ἀλλ' οὐδὲν ἡτον διαφορὰ ἦν μεγάλη διότι τοσαύτη ὑπῆρξε καὶ ἐν Λίγύπτῳ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, καὶ πανταχοῦ δπου ισχυσεν ἡ Ἱεροκρατία, ἡ θεοτικες καὶ γαύνωσις τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, ὥστε δὲ τῶν Ἱερέων βίος ἀνέτως ἐξώκειλεν αὐτοῖς εἰς ἀγαλίνωτον αὐθαιρεσίαν. Τοσοῦτον δὲ ἐξ ἐναντίας ἀκμαία συνετηρήθη ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀτομικὴ δραστηριότης καὶ ισχὺς, ὥστε τὸ κράτος τῶν δικαστοῦλων οὐ μόνον εἰς αἴτογγώμονα κατάγρητον δὲν ἐξετραχυλίσθη, ὅλλα πολλάκις καὶ αὐτὰς τὰς στοιχειωδεστέρας ἀρχὰς τοῦ δικαίου δὲν ισχυσε νὰ ἐπιβάλῃ, καὶ εἰς στενώτατα περιεστάλη διεισ. Η βριθούσα λαῶν ἀγορὰ, ἐνώπιον τῆς ὁποίας διεῖγοντο ἀείποτε αἱ κούτσις, ὑπεριμπνητκεν ἀδιαλείπτως εἰς τοὺς δικαστὰς, διτὶ ἀτιμωρητεὶ δὲν ἡδύναντο νὰ παραβῶσται τὰς αἰωνίας τοῦ δικαίου ἀρχὰς, τῶν ὅποιων ήσαν οἱ ἐντολεῖς, οὐγὶ οἱ αἴτογνώμονες κύριοι. Ο δὲ ἀκάθευτος καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήτεως τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ καθήσυτος μὴ κολασθείς εἰσέτι Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ, δῆλως ἐνίστε ἀπέκρουεν, ἡ ἀσθενεστάτην ἀνεδείκνυε τὴν ἐπέφθασιν τῆς πολιτείας οὐδὲ ἀνεγκαιτίζετο εἰμὴ διὰ τοῦ φόβου τῆς θείας ὄργης ἡ τῆς κοινῆς κατακρίσεως. Οὕτως ὁ Φοῖνιξ, διτὶς, ἐν τῇ γεότητι αὐτοῦ, φιλονεικήτας πρὸς τὸν πατέρα, ἀπερράστης νὰ τὸν φυνεύσῃ, ἀπετράπη ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ τούτου κακουργήματος, ὑπὸ εὐγνοούτης τινὸς αὐτὸν θεότητος, ἡτις τὸν ὑπέμνησε τὸ ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς πατροκτονίας αἰσχος, καὶ τὴν παρακολούθουσαν ὀείποτε αὐτὴν τύψιν τοῦ συνειδότος. Οπύσον δὲ ἀσθενής ὑπῆρχεν ἡ ἐπέμβασις τῆς πολιτείας εἰς τὰς ἴδιωτικὰς ἔριδας, καὶ ὀπόσον νηπιώδεις ἦταν αἱ περὶ τοῦ καΐηκοντος τῆς κοινωνίας ίδέαι, ἐξάγεται ἀστιδίλως ἀπὸ τὰ περὶ τοῦ δεινοτέρου τῶν κακουργημάτων, τοῦ φόνου, πραττόμενον. Ο, τι δὲ φονεὺς εἶγε νὰ φοιτηθῇ ἐπὶ τῶν Ουμηρικῶν χρόνων, δὲν ἡτογ ἡ δη-Ιση τὸν πανόντα νὰ παρατεπθῇ τοῦ ὅμολογουμένου

μοσία καταδίωξις καὶ ποιητὴ, ἀλλ' ἡ προσωπικὴ ἐκδίκησις τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων τοῦ φονευθέντος, οἵτινες, καθ' ἣν ἀρχὴν ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ Μωατικὸς νόμος καθιέρωσεν, ἐθεωροῦντο δικαιούμενος καὶ ὀφείλοντες νὰ τιμωρήσωσι τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀδικίαν καὶ ὑδρίεν. Διὰ νὰ διαφύγῃ δὲ τὸν κίνδυνον τοῦτον ὁ φονεὺς ἡτον ἡναγκασμένος νὰ ἀποδημήσῃ, ἀν δὲν ἡδύνατο νὰ καταπείσῃ τοὺς ἡγανακτημένους συγγενεῖς, νὰ δεχθῶσι, λόγω ἀποζημιώσεως, ἀξιόλογον πληρωμὴν. Οἱ συγγενεῖς, ἐὰν ἡθελον, ἡδύναντο νὰ ἀποκρούσωσι τὴν πρότασιν καὶ νὰ τηρήσωσι τὸ τῆς ἐκδικήσεως δικαιώματα δεχθείτες δ. μως τὴν ἀποζημιώσιν, ἡσαν ὑπόχρεοι νὰ μὴν ἐνοχλήσωσι πλέον τὸν κακούργον, ὅστις ἀρδόσις ἦν ἔμενεν οἶκοι. Τὰ δικαστήρια δὲν φαίνονται ἐπειδίκιοντα εἰμὴ διὰ νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν πληρωμὴν τῆς συμφωνηθείσης πασότητος.

Ἡ ἐνέργεια λοιπὸν τῆς κοινωνίας εἶναι ἀσθετική, ἡ δὲ ἀτομικὴ δημητρία καὶ γνώμη παντοδύναμος, οὐδὲ μετριαῖται μέχρι τινὸς εἰμὴ ὑπὸ τῆς ἀκαταμαγγήτου ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀπορύγη τὴν ἀδιάλειπτον τοῦ αἰματος χύσιν. Δύτη ἡ λέξις ποικὴ σημαίνει τὴν διαποχώσης πληρωμῆς ἀποζημιώσιν ἐνεκα τοῦ γενομένου ἀδικήματος, ἰδίως ἐνεκα τοῦ φόνου. Ο Λίας, θέλων νὰ καταστήσῃ ἐμφαντικωτάτη, τὴν ἀμείλιχον τοῦ Ἀχιλλέως ὄργην, καὶ παριτηρῶν ὅτι ὁ ἀνθρωπος δέχεται συνήθως ἀποζημιώσιν καὶ ἀπὸ τὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ ἡ τοῦ υἱοῦ, μεταχειρίζεται τὴν λέξιν πιερήρ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀποζημιώσιν ταύτην (Ιλ. Ι, 627. Γ, 29). Ε, 26δ. Ν, 659. Ρ, 207). Βραδύτερον θέλουσεν ἰδεῖ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν πολιτείαν ἀφαιροῦσαν ἀπὸ τὰ μέλη αὐτῆς, καὶ ἀναλαμβάνουσαν μόνην τὸ δικαιώματα καὶ τὸ καθῆκον τῆς τεμωρίας τῶν κατ' αὐτῶν γενομένων κακουργημάτων. Ἀλλ' εἰς τοὺς παναρχαίους ἔκείνους, ἡ ἐνέργεια αὐτῆς εἶναι δῆλως δευτερεύουσα.

Περιεργον δὲ εἶναι νὰ ἀντιπαραβέμενη, ἐπόμενοι τῷ Γροτιῷ, τὰ περὶ τοῦ φόνου παρὰ τοῖς παναρχαίοις Ἑλλησιν ἰσγύοντα μὲ τὰ παρὰ τοῖς παναρχαίοις Γερμανοῖς, μεβ' ὃν οἱ προπάτορες ἡμῶν εἶχον, ὡς εἴπουεν πολλάκις, πλείστην χαρακτῆρος ὄμοιοτητα. Εἰς ἡπαγτα τὰ Γερμανικὰ κράτη, ὅσα ιδρύθησαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς μυναρχίας, ὡς βάσις τοῦ νόμου ἐλλήβη, πρῶτον μὲν τὸ δικαιώματα καὶ τὸ χρέος τῆς αὐτοδικίας διὰ πᾶσαν προσωπικὴν ζητίαν ἡ ὑδρίεν, γενομένην πρὸς ἓν μέλος τῆς οἰκογενείας, ἐπειτα δὲ ἡ προσπάθεια τοῦ νὰ συμβιβασθῇ ἡ διαδοχὴ διὰ χρηματικῆς ποινῆς, πληρωτέας ὑπὸ τοῦ ἀδικήσαντος, κυρίως μὲν πρὸς ἀποζημιώσιν τοῦ πανόντος, ἐν μέρει δὲ καὶ ὡς δικαστικὴ πρὸς τὸν βασιλέα διωρεά. Ο προσδιορισμὸς τῆς ἀποζημιώσεως βαθμολογεῖται ἐπιγελέστατα κατὰ τὸ μέγεθος τῆς Θλάβης, κατὰ τὸν βαθμὸν, τὴν κοινωνικὴν τάξιν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πανόντος. Ο σκοπὸς τοῦ νομοθέτου ἡτο νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν κοινωνίαν ἀπὸ ἀδικηλείπτων ἐριδῶν, συγγρόνως ὅμιως νὰ ἐπιτρέψῃ τοσαύτην ἀποζημιώσιν. Ὅστε νὰ καταπειρούσῃ ἐπὶ τῶν Ουμηρικῶν χρόνων, δὲν ἡτογ ἡ δη-Ιση τὸν πανόντα νὰ παρατεπθῇ τοῦ ὅμολογουμένου

αὐτοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδικίας. Κατ' ἄργας δ' ποζημίωσις ἔνεκα βισίων ἐπιθέσεων, ἀπὸ τῶν δι-Γερμανὸς νομοθέτης ἀπεκειράθη νὰ καταστήῃ τὴν ἀποδοχὴν ὡρισμένης γενησατικῆς συμβάσεως, μόνιμον ἑκουσίον ἔνος· καὶ ἐπὶ τέλους ἐπεγείρητε νὰ ἐπι-βάλῃ αὐτὴν ὡς ἀκαταμάχητον ἀνάγκην. Ἡ ἴδεα τῆς κοινωνίας εἰναι κατ' ἄργας, δῆλως δευτερεύουσα, καὶ μόνον βαθύτερην καὶ κατ' ὅλιγον μετέσῃ ἀπὸ τοῦ φιλικοῦ συμβιβασμοῦ εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἐπι-ταγήν.

Ἡ Ὀμηρικὴ κοινωνία ἴσταται, ὡς πρὸς τὸ οὐ-σιῶν τοῦτο μέρος τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, εἰς τὴν αὐτὴν βαθύτερην μὲ τὰ Γερμανικὰ φύλα, οἷς περι-γράφει αὐτὰ ὁ Τάνιτος. Ἀλλὰ, προιόντος τοῦ χρό-νου, ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία ἐπορεύηται ὅλον δῆλως διέλου παρὰ τὴν Γερμανικὴν δρόμον. Ἀντὶ γὰρ ἀ-ναπτύξῃ πρακτικῶς, ὡς αὐτὴ, τὸ ἀρχικὸν τῆς αὐτοδικίας δικαιώματα, περιέστη εἰς τὴν πολὺ συ-νετωτέραν ἀρχὴν, δῆτε τὸ δημόσιον ἀδίκημα ἀ-παιτεῖ δημοσίαν ἐπέμβασιν, ἅμα δὲ δῆτε ἡ θρητεία ἀπαιτεῖ τὴν ἐξιλέωσιν τοῦ φονευθέντος. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἥδη ἐπὶ τῆς Δρακοντείου νομοθεσίας ἀ-πεδοκιμάσθη καὶ ἀπετκυδαλίσθη ἡ αὐτοδικία, πε-ριορισθεῖσα ἐπὶ τέλους εἰς τινας ἐκτάκτους μόνον καὶ εἰδικὰς πειστάσεις, δὲ δὲ συνεὺς ἐθεωρήθη ὡς ὅμηρος μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπείλητας, ἅμα δὲ δεινῶς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ἀδικήτας, ὥστε ἐδέετο ἀ-γνείας συγγρόνως καὶ τεμωρίας. Ἐκεῖα τοῦ πρώτου λόγου, ἀπεκλείστο τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὅλων ἵε-ρῶν τόπων, ἔτι δὲ πάσης δημοσίου ὑπηρεσίας, καὶ κατ' αὐτὸν χρόνον τὸ διάστημα, καθ' ὃ οὐδεμίαν ἔτι διέστη ἀνάκρισιν, ἐθεωρεῖτο δὲ ἀπλῶς ὑποπτος· διότι τούτου μὴ γενομένου ἡ ὄργη τῶν θεῶν ἀπε-καλύπτετο δι' ἀφορίας καὶ ὅλων ἐθνικῶν συμφο-ρῶν. Διὰ δὲ τὸν ἔτερον λόγον, ἀνεκρίνετο ὑπὸ τῆς τοῦ ἀξείου πάγου βουλῆς, καὶ εἰρεθεὶς ἔποχος, κα-τεδικάζετο εἰς θάνατον, ἢ εἰς ἀπώλειαν τοῦ πολι-τικοῦ δικαιώματος, ἢ εἰς ἔξορίαν. Ἡ ἴδεα τῆς διά-γρημάτων ἐξιλέωσες τῶν συγγενῶν ἀπειρούστη ἥπι παντάπατον, ποινὴ δὲ ὡρίσθησαν πρὸς ἔξασφαλισιν τῆς κοινωνίας ἐν τῷ μέλλοντι, ἢ δὲ κοινωνία ἀνέ-λαβε τὴν ἔξουσίαν τοῦ ἐπιβάλλειν τὰς ποινὰς ταύτας.

Λί γανοίταξι σχέσεις τῶν αὐτονόμων πολιτειῶν δὲν ὠρίζοντο ἐπὶ τῶν ἡριονῶν χρόνων σαφέστερον γαὶ ἀτραπέστερον ἢ αἱ τῶν κατ' ἥδιαν ἀνθρώπων. Ήολλάκις μοῖρα ἐνὸς ἔθνους προτέραιες μοῖραι ἐτέ-ρου, ἐνῷ τὰ δύο ἔτινη οὔτε πόλεμον ἐκήνυσαν κατ' ἀλλήλου, οὔτε ἤσαν εἰς κατάστασιν γειτηῆς ἐγθρο-πρατίας. Ἀλλὰς ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὅτανις δύο πολιτεῖαι ἦταν οὐδὲ μόνον ἐν εἰσήνῃ, ἀλλὰ καὶ ἦνων μένεται διὰ τοὺς τοῦ διαφοράς τοὺς πειρατας· τοῦ πατέρος τοῦ ἀντινόου, καὶ μετὰ κόπου ἀπετράπη ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν θυνατώσῃ καὶ νὰ δημεύσῃ τὰ κτή-ματα αἵτοι, ὅτε ἐμαθεῖ δῆτε οὗτος ἐξοήλητε τοὺς Ταρίσιους πειρατὰς εἰς τὰς κατὰ τῶν θετηρωτῶν, ἐ-νησοὺς φίλου, ἐπιδρομὰς αὐτῶν (Οδυσ. Π. 428). Ἡ πειρατεία ἦτο παντοῦ ἔντυπος ἐναπογόλητις· καὶ ἐ-ζητοῦντο μὲν ἐνίστε, ἐπ' ὄνοματι τῆς πολιτείας, ἀ-

ποίων ἐπαθον ἀνθρακοποιούσας τάξεως, ἀλλὰ τὸ πειθαρέν εἶναι, δῆτε, ὅτανις οἱ παθόντες ἀνῆκον εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν, ἢ πολιτεία ἀφίενει αὐτοὺς νὰ ἐπιτύχωσι δικαιοσύνην οἰκοθεν. Ὁ μεταξὺ Πύλου καὶ Ἡλιδος πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Νέστωρ ἐπράτει τὸ πρῶτον αὐτοῦ κατόρθωμα, ἀφορμὴν ἔσχεν ἀπρόκλη-τὸν τίνα τῶν Ἐπειῶν ἐπιθετιν, οἵτινες ἦβληταν νὰ ὀφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν κάκωσιν ἣν εἶχον πάθει ἐκ τοῦ Ἡρακλέους οἱ γείτονες αὐτῶν (Ιλ. Α. 670. κ. ἐπ.). Οἱ Πύλιοι τότε ἐπεγείρησαν δικαιαίαν ἀντεκδίκησιν, ἐμβαλόντες ἐξ ἀπροόπτου εἰς τὴν τῶν Ἐπειῶν χώραν. Συνήθως δὲ, μάλιστα δῆτε αἱ δράτασαι τὴν ἀδι-κίαν χῶραι ἔκειντο ἀπωτέρω, ἐξητεῖτο πιθανώτατα προηγουμένιας ἀποζημίωσις. Κήρυκες, ἀποτελοῦντες τάξιν ἀνθρώπων ιεράν καὶ πολλάκις κληρονομικὴν, ἐκόμιζον τὰς ἀμοιβαίας τῶν πολιτειῶν διεκοινώσεις· ἀλλὰ δὲν ἐποίουν, ὡς φαίνεται, καθὼς οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Ειρηνοδίκαι, ἐπιτήμουν τοῦ πολέμου διακηρύξεις.

Λόγοις θρητευτικοὶ ἄμα καὶ πολιτικοὶ παρῆγα-γον πρωτεύωτατα τὴν συγκρότησιν κοινῶν μεταξὺ γειτόνων πολιτειῶν συνόδων, περὶ ὃν ἀλλοτε θέ-λομεν λάβει ἀφορμὴν νὰ διαιλήτωμεν πλατύτερον. Ἡ περὶ τῆς κοινῆς ἐπὶ τὴν Τροίαν ἐπιχειρήσεως παρά-δοσις, μαρτυρεῖ ὅπότον ἀρχαῖον ἦτο τὸ αἰσθημα τῆς ἔθνικῆς ἐνότητος. Τὸ αἰσθημα τοῦτο ἐξερράγετο θε-τικώτερον, ἐπὶ τῇ ἐποχῇ ταύτης, διὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν δύναματος. Ἀλλ' ἀπαντες οὖτοι οἱ ἔθνι-κοι, οἱ πολιτικοὶ, καὶ οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ ἦσαν ἔτι ἀσθενέστατοι, μάλιστα δὲ ἰσχυρὰ ἡ ἀτομικὴ δρυπή, καὶ τὸ ἔθνος δὲν συντηρεῖτο, οὕτως εἰπεῖν, εἰμὴ διὰ τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν καὶ τῶν προτωπιῶν σγέ-σεων, περὶ ὃν ἀνάγκη, τούτου ἔνεκα, νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα τινά.

B. Οἰκογενειακοὶ θεσμοὶ καὶ προσω- πικοὶ σχέσεις.

Τὸ πατρικὴν κράτος ἥτο τεθετότατον, καὶ ὁ ἡλι-κιαθείες μίδις ἀπέδιδεν εἰς τοὺς γονεῖς διὰ φίλοστόργου ἀφοσιώσεως τὴν περὶ τῆς παιδὶ ἡς αὐτοῦ ἡλικίας ληρθεῖσαν φροντίδα, ἰδίως διὰ τῶν Ηρεπτηρῶν (Ιλ. Α. 477) ἢ Ηρεπτηρῶν (Ησιόδου Βρύγα καὶ ἡμ. 85), οἱ δὲ Ηρεπτηρίες, τῶν ὁποίων τὴν τιμιαρὸν χει-ρα ἔκινει ἡ ἀρά τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς, ἐνέπνευν μέγαν φόβον (Ιλ. Ι. 454. Οδυσ. Β. 131). Όποια διαφορὰ πρὸς τὴν τραχύτητα τῆς παρὰ Ἰωμαίοις πτεροῦ ἡς ἔξουσίας! Παρὰ Ἰωμαίοις ὁ πατήρ εἶχε τὸ δικαιώματα νὰ θανατώσῃ ἢ νὰ πωλήσῃ τρίς τὸν οίστον, διὰτις προστούτοις οὐδεμίαν εἶχε περιουσίαν. Η μεταξὺ τῶν δύο φύλων σχέσις, οὐτα διλιγότερον ἀνε-τος ἢ σήμερον, ἢν διμοις ἀνετωτέρα παρότι ὑπῆρχεν εἰς τοὺς μεταγενετέρους χρόνους τῆς Ἑλλάδος, ἀφελε-στάτη καὶ οὐχὶ τραχεῖα ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναικα, ἀν καὶ παντάπατον ἀπετερημένη τῆς σημερινῆς ἱπποτικῆς εὐλαβείας. Λί γυναικες ἐξήρχοντο ὑπὸ ἀμφιπόλων παραπεμπόμεναι, καὶ ἐσυστέλλοντο νὰ

περασταθῶσι δημοσίᾳ συγωδευμέναις ὑπὸ ξένου ἀνδρός. Ἡ Πηνελόπη λ. χ. δὲν φαίνεται εἰς τοὺς μυηστῆρας αὐτῆς, εἰμὴ κεκαλυμμένη καὶ ὑπὸ δύο συνοδευομένη ἀμφιπόλων (Οδ. Α. 430 καὶ ἐπ.). Ἡ δὲ Ἀνδρομάχη, σπεύδουσα νὰ ἔξελθῃ ἵνα μάλι τὴν αἰτίαν τῶν κλαυθμῶν τῆς Ἐκάρης, δὲν λησμονεῖ νὰ παραλάβῃ μεθ' εαυτῆς δύο ἀμφιπόλους (Ιλ. Χ. 450 κ. ἐπ.). καὶ ἡ Ναυσικάα φοβεῖται νὰ ἐπανέληη εἰς τὴν πόλιν, ἐν συνοδίᾳ ἀνδρὸς (Οδ. Ζ. 285). Ἀλλ' εἰς ἑορτὰς, εἰς πανηγύρεις, οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι πολλάκις παρῆσκαν ἀναρπιὲ καὶ συνεγόρευον (Ιλ. Σ. 567. 593).

Κατ' οἶκου δὲ αἱ γυναικεῖς ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἄνδρας ὑπηρεσίας τὰς ὅποιας ἡ εὐπρέπεια σήμερον δὲν ἔπιπτεται. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Νέστορος Πολυκάστη, βοηθεῖ τὸν Τυλέμαχον νὰ λουσθῇ, νὰ γρισθῇ, καὶ νὰ ἐνδυθῇ (Οδ. Γ. 464 καὶ ἐπ.), ἡ δὲ Ἡβη ἀπονέμει ἀναλόγους εἰς τὸν Ἀρηνὸν ὑπηρεσίας (Ιλ. Ε. 90). Ἡ Ναυσικάα διεκτάσσει τὰς ἀμφιπόλους αὐτῆς νὰ συνοδεύσωσι τὸν Οδυσσέα ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἀλλ' ὁ ήρως ἀποποιεῖται τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν, αἰδούμενος νὰ φανῇ γυμνὸς ἐνώπιον των, ὅπερι καθ' ήμᾶς, ἐπρεπεῖ νὰ τὸ συλλογισθῆ ἡ Ναυσικάα μᾶλλον (Οδ. Ζ. 210. κ. ἐπ.).

Ο γαμήρως προσέφερε συνήθως εἰς τὸν πατέρα τῆς νύμφης δῶρα, ἔδρα (Ιλ. Α. 244. Π. 178. Χ. 472). ὑπανδρεύοντο δύος καὶ κόραι ἀράδροι (Ιλ. Ι. 146. Ν. 366), καὶ παρεκτὸς τούτου διπλοῦτος, τὸ ἀξιώματος καὶ ἡ ἐπιφανῆς καταγωγὴ δὲν ἔσται τὰ μόνα παρὰ τοῦ νέου ἀνδρὸς ἀπαιτούμενα προτερήματα, διὰ νὰ ἀξιωθῇ τῆς εὐνοίας τῶν γονέων, τῶν ὅποιων εὔχεται τὴν κόρην, ωφειλε πολλάκις νὰ δώσῃ δείγματα καὶ τῆς φύμης, ἡ τῆς ἀνδρίας, ἡ τῆς δεξιότητος αὐτοῦ. Οὕτως δὲ Νηλεὺς ὑπέτρεψε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς ἔκεινον δέστις ἀπαγάγγη τοὺς βόας τοῦ Ἰφίκλου (Οδυσ. Δ. 287). καὶ δὲ οἱ Πελίας δὲν συνήνεσε νὰ δώσῃ τὴν ἑρασμίαν "Ἀλκεστιν εἴμην εἰς ἔκεινον δέστις ἡνιοχήσῃ λέοντα καὶ κάρδον ἔξευγμένους εἰς τὸ ἄρμα" (Ἀπολλ. 1, 9, 15).

Πολυγαμία ἀποδίδεται μὲν εἰς τὸν Πρίαμον (Ιλ. Φ. 88), ἀλλ' εἰς οὐδένα ἄλλον· καὶ ἢν μυημονεύονται παλλακαὶ τῶν ἀρίστων, ἡ ζηλοτυκία τῆς γυναικὸς ἐπεγείρει πολλάκις φοβερὰν ἐκδίκησιν (Ιλ. Ι. 449 καὶ ἐπ.), ὡς ἔξαγεται ἀπὸ τῆς τραγιῆς τοῦ Φοίνικος ἴστορίας, τὸν ὅποιον ἡ μήτηρ παρεκάλεσε νὰ ἀποκλανήῃ τὴν παλλακὴν τοῦ πατρός. Ὁθεν δὲ τῆς ἀπέρτης ἀπέρυγε τοῦ νὰ δώσῃ δείγματα θερμότερα τοῦ δέοντος εἰς τὴν δούλην αὐτοῦ Εύρυκλεων, φοβούμενος τὴν ὄργην τῆς οὐζύγου του Ἀρτεκλείας (Οδυσ. Α. 430). Ἀλλ' ὁ τι μάλιστα μαρτυρεῖ τὴν πολλὴν ἀξίαν, τὴν δροίαν ἀπέξιδον κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔποιην εἰς τὴν γυναικῶν, εἶναι, διτοι γυναικεῖς πρωταγωνιστοῦσιν εἰς τὰ μυθεύματα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, εἴτε ἔνεκα τῆς καλλονῆς, εἴτε ἔνεκα τῶν ἀρετῶν, εἴτε ἔνεκα τῶν ἀγοστιουργημάτων καὶ τῶν παθημάτων αὐτῶν, οἷον ἡ Πηνελόπη, ἡ Κλυταιμνήστρα, ἡ Ἀνδρομάχη, ἡ Ἐλένη, ἡ Εριφύλη, ἡ Ιοκάστη, ἡ Εκάλη. Ἡ Ναυσικάα πρέπει νὰ θεωρήθῃ βεβαίως ὡς θαριέστατος τύπος παρθενικῆς ἀφελείας, φιλοστορ-

γίας καὶ φιλοξενίας. Καὶ ἡ Πηνελόπη, ἡ Ἀριήτη, ἡ Ἀιδρομάχη ἔτσιν οὐδὲν ἥττον θαυμασταὶ διὰ τὴν μητρικὴν καὶ τὴν συζυγικὴν ἀφοσίωσιν.

'Αλλ' ἀρ' ἔτερου οἱ ἔρωτες τῶν θεῶν, αἱ τύχαι πολλῶν ἡρωίδων, οἷον τῆς Τυροῦς, τῆς Αἴθρης, τῆς Κρεούσης, τῆς Κορωνίδος, μακρούσιν ὅτι μετρά ἀξία ἀπεδίδετο εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν γυναικῶν. Αὗτὴ ἡ Ναυσικάα μετὰ πολλῆς ψυχρότητος ἀποδοκιμάζει τὰς σχέσεις τῶν νέων κορῶν μετὰ τῶν ἑραστῶν αὐτῶν (Οδυσ. Ζ. 288). Ἀπὸ δὲ τῶν θρυλλούμενιον περὶ Ἐλένης, Κλυταιμνήστρας, Ἀντείας, Φαίδρας, Ἀλκυόνης, δηλοῦται ὅτι καὶ αἱ ἔγγαροι γυναικεῖς δὲν ἔτσιν πάντοτε γρητοτέραι τῶν νέων κορῶν. Τὸ δὲ παραδοξότερον, ἐν τῇ Οδυσσείᾳ, ἡ Ἐλένη οὐ μονον ἀναλαμβάνει τὴν οἰκίαν αὐτῆς καὶ τὸ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ πληρέστατα νέμεται τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀνδρὸς, τὸν ὅποιον περιέρρισεν, δικιλεῖ δὲ περὶ τοῦ ἀμαρτήματος αὐτῆς ἀνερυθριάτως καὶ ἀνευ τῆς ἐλαχίστης τύψεως τοῦ συνειδότος.

Οἱ γνήσιοι ἀδελφοὶ διένεμον τὴν πατρικὴν περιουσίαν διὰ κλήρου· οἱ δὲ νόοι ἐλάμβανον μὲν μικρότερον κλῆρον, ἐτιμῶντο δὲ ἵστα τοῖς γυναικοῖς (Οδυσ. Ζ. 202—215. Ιλ. Δ. 102), ἔκτος σπανιωτάτων ἔξαιρέστεων. Οὐ μόνον δὲ μεταξὺ ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀπωτάτων συγγενῶν, καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς φυλῆς ὑπῆρχον δεσμοὶ φελίας διαρκεῖς, χαριέστατοι καὶ εὐγενέστατοι.

Τοιαῦται ὑπῆρχαν αἱ σγέστεις τοῦ Ἡρακλέων καὶ τοῦ Ἰολάου, τοῦ Θητέως καὶ τοῦ Πειριθοού, τοῦ Ὁρέστου καὶ τοῦ Πυλάδου, αἵτινες, ἀν καὶ φημισθεῖσαι ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας ποιήσεως, εἰχον βεβαίως τὴν ἡμικήν αὐτῶν ὑπόστασιν ἐν τῇ περιοδῷ εἰς ἦν ἀναφέρονται αἱ παραδόσεις ἐκεῖναι· ἀλλὰ μήπως ἡ Ἰλιάς δὲν ὑμνησε τὴν φιλίαν τοῦ Ἀγιλλέως πρὸς τὸν Πάτροκλον, καὶ κατὰ διεύτερον λόγον τοῦ Ἰδομενέως πρὸς τὸν Μηριόνην, καὶ τοῦ Διομήδους πρὸς τὸν Σμέ ελον;

"Ἐτερος γοητευτικώτατος χαρακτὴρ τῆς ἡγεμονίας κοινωνίας, εἶναι ἡ εὐγενής προθυμία, μεγάλη φιλοξενία ἐπετρέπετο εἰς τὸν ἐπικαλούμενον αὐτὴν ἄγθρωπον, καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν διάστημα χωρισμοῦ διάρκεια τοῦ δεσμοῦ τούτου; Ὅτακις παρήγετο διὰ τῆς ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροφῆς μετοχῆς καὶ τῆς ἐναλλαγῆς δώρων, ὃςτε καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν νίον μετέβαινε. Σημειώτεον δύος διτοι γαμήρων ἀπό τοῦ δήκου διὰ τὴν ἀξίαν τῶν δώρων τούτων, (Οδυσ. Ν. 15) ἀργαλέον γάρ ἔνα προικὸς χαρίσασθαι, λέγει ἐκεῖ ὁ Ἀλκίνοος.) Ὁ ἀριστος τῆς ὄμηρικῆς ἐποχῆς γαμετεῖται πρῶτον τὸν ἐπικαλούμενον τὴν προστασίαν τῆς οἰκίας αὐτοῦ ζένον, παρατίθησιν αὐτῷ σιτία, καὶ ἔκειται ἔρωτα αὐτὸν περὶ τοῦ ὄνόματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς διδοιπορίας του (Οδυσ. Α. 193. Γ. 70. κλπ.) "Ἄν καὶ ὁ Ἰδιος δὲν προσκαλεῖ εἰς τὴν οἰκίαν του εὐγαριστως ζένον, (Οδ. Γ. 483.—ἔργα καὶ ἡμέρ. 355) δὲν εἰμπορεῖ δύος καὶ νὰ τοὺς ἀποβάλῃ, ἐὰν ἀρ' ἔχειται προστέλλωσις καὶ ζητήσωσι τὴν ἐν αὐτῇ διαταριθήν. Ὁ ἵκετης

Θεωρεῖται μὲν ὡς ξένος, ἀλλ' ὡς ξένος εὐρισκόμενος εἰς ιδιάζουσάν τινα θέσιν, διτις γνωστοποιεῖ τὴν ταλαιπωρὸν αὐτοῦ κατάστασιν, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συνάψῃ μετὰ τοῦ ἀρίστου πρὸς ὃν ἀπευθύνεται σχέσιν ὅμοιαν μέχρι τινὰς τῆς σχέσεως, εἰς ἦν οἱ ἄνθρωποι διατελοῦσι πρὸς τοὺς θεούς. "Οσφ ἐπαγχθής καὶ ἀν ἦναι διὰ τὸν ἡγήτορα ὁ εἰδικὸς οὗτος δεσμὸς, οὗτος δὲν δύναται νὰ τὸν ἀποδιάλῃ, διταν ἀπαιτηθῇ παρ' αὐτοῦ κατὰ τὸν νεγομεισμένον τύπον· ἡ τελετὴ τῆς ἱκεσίας συνεπάγεται τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀποδοχῆς αὐτῆς· αἱ δὲ Ἑριννύες τιμωροῦσι τὸν ἀνάλγητον ἄνθρωπον, διτις τὴν ἀποκρούση ("Αυτὴ κασιγγῆτος ξεῖνος θ' ἵκεται τε τέτυκται, λέγετ ὁ Ἀλκίνοος πρὸς τὸν Ὁδυσσέα. 'Οδ. Ι. 546). Οἱ Ἑλλῆνες ἐπίτευον διτις οἱ θεοὶ αὐτοὶ κατήργοντο ἐνίστε εἰς τὴν γῆν ἐν σχήματι ξένων, τοῦτο δὲ συνετέλεσε βεβαιώς εἰς τὴν αὔστηροτάτην τῆρητιν τῶν τῆς φιλοξενίας νόμων ('Οδυσ. Α, 102 καὶ ἐπ.—Η. 199 καὶ ἐπ. Ρ 485), καὶ τὴν ἐπὶ πλεῖστον ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου, ωστε βλέπομεν ἀνθρώπους ἔργον ἴδιον ἔχοντας τὸ φιλοξενεῖν, οἵος ἦτο λ. χ. ὁ γενναῖος "Αξυλος (Ιλ. Ζ, 12 καὶ ἐπ.), διτις ἐξεπίτηδες ἔκτισε τὴν οἰκίαν του παρὰ τὴν ὁδὸν, ἵνα δέχεται καὶ περιποιήται τοὺς πάντας. "Οπόσον δὲ ἀρέηκτοι ἦταν οἱ δεσμοὶ τῆς φιλοξενίας, ἐξάγεται ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος (Ξ. 215), καθ' ἦν ἀκμάζοντος τοῦ πολέμου, Γλαῦκος ὁ τῶν Λυκίων ἡγεμὼν, καὶ Διομήδης ὁ τῶν Ἀργείων, ἀντὶ νὰ πολεμήσωσι κατ' ἄλληλων, προτείνουσι τὴν δεξιὰν καὶ ἀνταλλάττουσι τὰ ὅπλα. ἄμα μαθόντες, διτις οἱ πάππαι αὐτῶν διετέλεσαν ἡνωμένοι διὰ τοῦ ίεροῦ τῆς φιλοξενίας δεσμοῦ· ἐνῷ ἔγθρος ἥττηθεῖς, ἡδύνατο μὲν νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ νεκτοῦ καὶ νὰ ἐξαιτηθῇ τὸν ἔλεον αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ἐλάμβανε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἴδιας λεγομένου ἵκετο. "Ο νικητὴς ἦτον ἐλεύθερος ἢ νὰ τὸν φονεύσῃ ἢ νὰ φεισθῇ αὐτοῦ καὶ νὰ δεχθῇ λύτρα (Ιλ. Φ, 61—97, Ζ, 61. Κ, 456. 'Οδυσ. Ξ, 279).

Ναὶ μὲν πολλὰ ἐν τοῖς μυθεύμασι ἀπαντῶνται παραδίγματα ἀνθρώπων, οἵτινες, περὶ τὰς κατ' ἴδιαν πράξεις, παρέΐησαν καὶ αὐτὰς τὰς ἱερωτάτας τῶν προσωπικῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων, τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ ὄμορύλους ἀφοσίωσιν, τὴν εὐγενῆ πρὸς τοὺς ξένους φιλοξενίαν, τὴν πασθυμηνή πρὸς τοὺς οἰκείας προστασίαν. "Αλλ' οἱ ὑδροίσται καὶ ἄγριοι Κύκλωπες μόνοι ἀναφέρονται ὡς ἀναρτανδὸν ὄλιγοι ροῦντες περὶ τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, καὶ ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὸ ιερὸν κύρος δι' οὐ περιεῖσαλλον αὐτὰς οἱ Ἑλλῆνες ('Οδ. Ι. 250 καὶ ἐπ.). "Π δὲ τραγικὴ φρίη τὴν ὅποιαν ἐμπνέουσιν ἀπασα μὲν ἡ τοῦ Ἀθέα μαντος; ἢ τοῦ Κάδμου γενεὰ, πολλαὶ δὲ πράξεις τοῦ Ηρακλέους, τοῦ Πηλέως, καὶ τοῦ Τελαμῶνος, τοῦ Ιασονος καὶ τῆς Μηδείας, τοῦ Ἀτρέως καὶ τοῦ Ορέστου, ἐρείδεται ἐπὶ τῆς εὐλαβείας καὶ συμπλείχεις πρὸς τὰ ίερὰ ἐκεῖνα καθήκοντα, τὰ ὄποῖα, ἀνδρες ἐξοχοι, ἔχμανέντες πρὸς καιρὸν ὑπὸ τῆς "Ατης, παρεῖσασταν. Καὶ τὸ δόλον τῆς ἀρηγήσεως πάθος ἐκπνγάζει ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀγτιθέσεως μεταξὺ τοῦ

κοινῶς τηρουμένου καθήκοντος, καὶ τῆς ἐξαρετεικῆς αὐτοῦ παραδιάσεως ὑπὸ θαυμαστῶν ἄλλων θυητῶν.

Δὲν λέγομεν διτις τὰ τοιαῦτα αἰσθήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων δὲν ἀπαντῶνται καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ἔθνη μήπω ἔτι πεπολετισμένα, οἷον παρὰ τοῖς "Αραψι τῆς ἐρήμου, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς, παρὰ τοῖς Σλαύοις τῆς Τουρκίας. "Αλλ' ἀνάγκη νὰ ὅμοιογίσωμεν διτις οὐδαμοῦ διατυποῦνται τοσοῦτον χαριέντως, πρὸς δὲ τούτοις, διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν πᾶσαν τὴν εὐγένειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, δικαίου εἶναι νὰ συγχρίνωμεν αὐτὸν πρὸ πάντων πρὸς ἔθνη γείτονα, σύγχρονα, καὶ εἰς δισον ἐνδέχεται ὅμοιας εὐρισκόμενα περιττάσεις πρὸς τοὺς Θράκας λ. χ. οἵτινες ἐν τούτοις καὶ ἐπὶ Ἡροδότου καὶ ἐπὶ Θουκυδίδου, ἔθεωρουν εὐγενεῖς τὸ ἐστίχοι, τὸ δὲ ἀστικτον, ἀγενεῖς, ἐξῆγον τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ τὰ πωλήσωσιν ὡς δισύλους, ἔθεωρουν τὴν μὲν ληστείαν, οὐ μόνον ὡς ἐπιτετραμμένην ἀσγολίαν, ἀλλ' ὡς ἐντιμοτάτην, ἀτεμον δὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν χύσιν τοῦ ἄνθρωπίνου αἴματος, ὡς ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην.

Τελευταῖον ἡ συνήμης τῶν παναρχαίων Ἑλλήνων ἐγχράτεια θαυμαστὴν παρίστησιν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βάναυσον ἀστείαν τῶν Γερμανικῶν φύλων. ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς ἐπογῆς. "Ακράτου οἶνου συνήθως δὲν ἐγίνετο χρῆσις (ἔργα καὶ ἡμέραι 593. 'Οδυσ. Ζ, 209) καὶ ὑδριστικωτατον ἔθεωρεῖτο τὸ τοῦ οίνοβαροῦς ἐπίθετον (Ιλ. Α. 225 Ηβλ. 'Οδυσ. Ζ 374. Τ, 122. Α. 555). Αἱ ἐπτιάσεις ἡσαν ἀφελεῖς (Αθηναίου λειπνοσορισταὶ 1, 46. παράδ. 'Οδυσ. Μ, 332. Τ, 113, 536. Ιλ. Π, 747), τὸ δὲ κυριώτατον αὐτῶν κόσμημα, τὰ ἀναθήματα δαιτός, ὡς ἔλεγον ('Οδυσ. Α. 152), ἡσαν ὁ χορὸς καὶ ἡ μουσικὴ ('Οδυσ. ὅλον τὸ Θ).

"Αλλὰ τὰ εὐγενῆ καὶ σωτήρια ἐκεῖνα αἰσθήματα δὲν ἡδύναντο νὰ καταστήσωσι τὴν κοινωνίαν οὔτε ἀσφαλῆ οὔτε ἐπιεικῆ, διὰ τὸ ἀκάθεκτον τῶν παῖδων καὶ τὸ φιλοπόλεμον τῶν πνευμάτων,

"Ο Ἀγιλλεὺς θυσιάζει 12 αἰγυαλώτους Τράχες ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου (Ιλ. Ψ, 175), ἐνῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νεοπτάλεμος οὐ μόνον φονεύει τὸν γηραιὸν Πρίαμον, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ φονευθέντος "Εκτορος "Ασπανάκτα, ἀρπάσας ἀπὸ τοῦ ποδὸς, κατακρημνίζει ἀπὸ πύργου ὑψηλοῦ (τῆς ὑπὸ Λέσγεω ποιηθείστης μεμονᾶς Ἰλιάδος, ἀπόσπασμ. 16.)

Αὐτόλυκος ὁ ἐκ πατρὸς πάππος τοῦ 'Οδυσσέως ο δις ἀνθρώπους ἐκέναστο κλεπτοσύνη θ' ὅρκω τε η ('Οδυσ. Τ. 395) καὶ διὰ τοιούτου τρόπου συγέλεξεν ἀγανῆ πλοῦτον, ἀποθαυμάζεται ἐπίστης ἀφελῶς, δισον καὶ ὁ Νέστωρ ἐπὶ σινέτει καὶ ὁ Λίας ἐπὶ ρώπη.

"Ο Ἀγιλλεὺς, ὁ 'Οδυσσεὺς, ὁ Μενέλαος, ληστεύουσιν διάκτις τύχη περίτατεις διὰ πάσης βίας καὶ πονηρίας (Ιλ. Χ. 189. 'Οδυσ. Δ, 90. Ι, 40. Ζ, 230 καὶ ἐπ. Τ, 281).

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πειρατοῦ εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον σύνθετος καὶ ἐντιμον, διστε ὁ δεγχόμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ του ξένου, ἡρώτα αὐτὸν ὃν σκοπὸς τῆς περιθοδείας του εἶναι γὰρ πλουτίσῃ διὰ πειρατείας, ὅπως ἡθελει

έφωτής είναι αὐτού περὶ πάσης ἄλλης ἐπιχειρήσεως (Οδ. ηθικῆς καταστάσεως, καὶ ἀνηγόρευσαν μὲν ἑαυτοὺς Γ. 71 καὶ ἐπ.). Ἐλλὰ καὶ βραδύτερον, κατὰ τὴν ἡγήτορας καὶ ἀριστεῖς καὶ ἀ· ακτας τοῦ ὄνθρωπίνου θην ἐκατονταεπηρίδα πρ. Χρ., ἡ πειρατεία κατὰ μὴ Ἑλληνικῶν πλοίων ἐνεργουμένη, δὲν ἔθεωρεῖτο ἀνέντεμος (Ἡροδ. VI, 17. I, 166). Καὶ ἡ μέταξὺ Ῥωμαίων καὶ Καρυηδονίων συνθήκη (509 πρ. Χρ.) διελάμβανε τοῦ Καλοῦ ἀκρωτηρίου, Μαστίας, Ταρσοῦ, μὴ ληζεσθαι ἐπέκεινα Ῥωμαίους, μηδὲ ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ πόλιν κτίζειν (Πολύδ. Γ'. 24, 4).

Ἐνῷ ἡ οἰκία καὶ ἡ περιουσία τοῦ Ὀδυσσέως οὐδεμιᾶς τυγχανουσιν ἐπὶ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἀπουσίας προστασίας (Οδυσ. Δ, 165. Π, 118), οἱ κακούχεις ἡγήτορες, οἵτινες καταναλίσκουσι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἡξιοῦντο συμπαθείας μᾶλλον ἢ ἀποδοκεμασίας.

Θλιβερωτάτη δὲ μάλιστα εἶναι ἡ πειρατὴ τῆς ἡθικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως ἢ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου γινομένη (Ἐργα καὶ ἡμ. 182—199). Ἰσως δῆμος οἱ σκυθρωποὶ τῆς τοῦ Ἡσιόδου είκόνος χαρακτῆρες δὲν ἐφαρμόζονται εἰς τοὺς γνητιώτερους ἡρώικους χρόνους, ἀλλ' εἰς τὴν μεταγενεστέραν ὑπασθαντὸν ποιητοῦ τούτου ἐποχὴν, καὶ ἦν οἱ μὲν παναρχαῖοι, οἱ αὐτοφυεῖς ἡθικοὶ δεσμοί, ἀπέβαλον τὸ πάλαι αὐτῶν κράτος, ὡς πολλάκις συμβαίνει, διὰ τὴν πλείονα μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπιμιξίαν, καὶ τὴν πλείονα ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν, κατέστη δὲ ὡς ἐκ τούτου ἀπαραίτητος ἢ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρξαμένη τῷ θόντι, διὰ νόμων ρήτοτέρων καὶ αὐστηροτέρων, ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ρύθμισις τῆς κοινωνίας, καὶ ἐνίσχυσις τοῦ ἡθικοῦ τῆς πολιτείας προσώπου.

Οπασδήποτε αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες δὲν εἴγον λάθειεισέττι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὴν συνείδησιν τῆς ἡθικῆς αὐτῶν, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, ὑπεροχῆς, διότι ἡ λέξις βάρβαρος δὲν φάνεται ἔτι ἐφαρμοζομένη εἰς ἔθνος τι, οὐδὲ συνεπαγομένη τὴν ἴδεαν διανοητικοῦ ἢ ἡθικοῦ μειονεκτήματος. Ο "Ομηρος δὲν τὴν ἐφαρμόζει εἰμὴ εἰς τὰς γλώσσας, στημαίνει δὲ τὸ ἐπίθετον παρ' αὐτῷ γλώσσαν οὐ μόνον ζέην, ἀλλὰ καὶ ἀκατέργαστον καὶ τραχεῖαν. Οὐτως. ἀποκαλῶν τοὺς Σίντιας ἀγριοφώνους (Οδ. σ. Θ, 294), καὶ βαρβαροφώνους τοὺς Κάρας (Ιλ. Β, 867), ὑποδεικνύει ἀριδήλως, ὅτι εἴγε τὴν συνείδησιν τῆς ἀρμονικωτέρας γλώσσης, τὴν ὅποιαν αὐτὸς ἐλάλει. "Αν δῆμος ὁ ποιητὴς ἔνθει τὴν ὑπεροχὴν τῆς κοινωνικῆς τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καταπτάσσεις ὡς πρὸς τὸν μοντρό τῶν Κυκλώπων βίον καὶ τὰ ἀγρεια τῶν Σικελῶν ἥθη, ἔνθει συγχρόνως, ὅτι περὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας οἱ φοίνικες καὶ οἱ Λιγύπτιοι ἦσαν ἀνώτεροι τοῦ ἔθνους ἔκεινου. Διότι δὲν ἐπέστη ἔτι ἡ ἐποχὴ, καὶ ἦν οἱ πρόπτορες ἡμῶν, μετὰ μακροὺς ἀγάνγας καὶ παλήματα πολλὰ, πρωτεύσαντες εἰς ἀπαντας τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἀρετῆς, ὀναδειχθέντες τὸ μεγαλοφυέστερον ἀμα καὶ τὸ μαχιμώτερον τῶν ἐπὶ γῆς ἔνθει, τὸ καλλιτεγνικώτερον καὶ τὸ Ῥωματλεώτερον, τὸ εὐγλωττότερον καὶ τὸ πρακτικώτερον, καὶ γαυριῶντες δικαίως ἐπὶ τῇ ὄμολογουμένῃ ταύτῃ ὑπεροχῇ, ἀπέδωκαν εἰς τὸ ἰδιον ὄνυμα τὴν ἔννοιαν τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ἐγκαλάψαντες εἰς ἀπαντας τὰς λοιπὰ φύλα τὸ στίγμα κατωτέρας διαγοητικῆς καὶ

(Ἐπειτα οὐνέχεια.)

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

—o—

Ἐν τῷ Bulletin des sociétés savantes, ἐκδιδόμενῳ ἐν Παρισίοις ἀναγινώσκομεν τὰ ἔτεϊς.

« Ο Κ. Λεβαρδίε, μέλος τῆς ἐν Ἀλίγναις γαλλικῆς σχολῆς, ἐξακολουθεῖ ἐρευνῶν τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλεις βιβλιοθήκας. Κατορθώσας τέλος πάντων, μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἀρχαῖον παλάτιον τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων (*) καὶ τῶν σουλτάνων, ὅπου ποτὲ Εύρωπαιών ποῦς δὲν ἐπάτησε, θέλει μετ' ὀλίγον πληροφορήσει τὸ κοινὸν περὶ τοῦ σχεδὸν μισθώδους πλούτου τὸν ὅποιον λέγεται: ὅτι περιέχει ὁ μυστηριώδης ἐκεῖνος βωμός. Ο Κ. Λεβαρδίε λέγει ἐν ταῖς περὶ Τουρκίας ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, ὅτι ὁ Κεμάλ ἐφένδης, πρέσβης σήμερον τῆς Τουρκίας ἐν Πρωτίᾳ, ἵδεν ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου σεροῦ ἐν τῷ κιοσκίῳ τῆς Βαγδάτης, μέγαν ἀριθμὸν Ἑλλήνων γειτογράφων. Εξ ἡμέρας κατέτριψεν ὁ Κ. Λεβαρδίε εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἀρχιφύλακος τοῦ παλατίου, σκοπὸν ἔχούσις τὴν εἰς τὸ κιοσκίον εἰσοδόν του. Ἐν τῇ πρώτῃ ὁροφῇ, ἔκεινο τοικόσια περίπου συγγράμματα ἀνατολικά, οἷον βιβλία προσευχῆς, γενεαλογίας, κ.τ.λ., ούχι δὲ καὶ Ἑλληνικὰ γειτογράφα. Εἰς μάτην ὁ Κ. Λεβαρδίε ἐπεσκέψθη μετὰ πολλῆς προσογῆς τὰ ὑπόγεια· ἀντὶ βιβλίων εὗρε λειψανα ἐρειπίων, ἐργαλεῖα, ἀντλίας πυροσβεστικὰς, καὶ κιβώτια πλήρη περοστάνης διὰ λιβόστρωσιν. Φύλακές τινες εἶπον ὅτι ὑπῆρχον ἀλλοτε ἐκεῖ καὶ παλαιὰ βιβλία, ἀτίνα, διὰ τὴν σα-

(*) Τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων πελάτιον εὐδὲν σύντεται ἐν Βαζαρτίῳ. πλὴν τῶν ἐρειπίων ἀτίνα Τεκφούρ τερράριοι καλοῦνται: ὑπὸ τῶν Οθωμανῶν, ὑπὸ δὲ τῶν ἡμετέρων Παλαιστίου τοῦ Βελισσαρίου, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ Μεγάλου. Σ. Η.